

6. ОСВІТЯНСЬКІ ПРОБЛЕМИ ВИЩОЇ ШКОЛИ

УДК 378.147

*Проф. Т.А. Сафранов, д-р г.-м. наук; проф. О.Р. Губанова,
д-р екон. наук; доц. Т.П. Шанина, канд. хім. наук; доц. В.Ю. Приходько,
канд. географ. наук – Одеський державний екологічний університет*

ПІДГОТОВКА ФАХІВЦІВ-ЕКОЛОГІВ ДЛЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ УКРАЇНИ

Розглянуто суть екологічної освіти і виховання з позицій концепції сталого розвитку, проведено аналіз останніх досліджень і публікацій, які підтверджують потребу екологізації освіти на сучасному етапі розвитку цивілізації. Особливу увагу приділено результатам аналізу нормативної бази підготовки фахівців-екологів кваліфікаційного рівня "магістр" на прикладі напряму підготовки "Екологія, охорона довкілля і збалансоване природокористування", показано роль окремих дисциплін у формуванні екологічно орієнтованого мислення та необхідних компетенцій.

Ключові слова: сталий розвиток, компоненти освіти, теоретико-методологічні засади, компетенції.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливим науковими чи практичними завданнями. Поняття сталого розвитку в його сучасному значенні – це розвиток, який забезпечує збалансоване вирішення соціально-економічних завдань, а також проблем сприятливого навколишнього середовища та природно-ресурсного потенціалу з метою задоволення потреб сучасного та наступних поколінь людства.

Основне завдання сталого розвитку України полягає у забезпеченні динамічного соціально-економічного зростання, збереженні довкілля і раціональному використанні природно-ресурсного потенціалу з метою задоволення потреб нинішнього і майбутніх поколінь через побудову високоефективної економічної системи, яка стимулює продуктивну працю, науково-технічний прогрес, має соціальну спрямованість. Сталий розвиток повинен реалізовуватись у рамках ефективного функціонування ринкової системи та державного регулювання економіки, координації дій у всіх сферах життя суспільства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У Національній стратегії розвитку освіти в Україні на 2012-2021 рр. наголошено, що освіта належить до найважливіших напрямів державної політики України. Освіта для сталого розвитку – сучасний підхід до організації навчального процесу, який включає інформування членів суспільства про основні проблеми сталого розвитку, формування світогляду, що базується на засадах сталості, переорієнтацію навчання з передачі знань на встановлення діалогу, орієнтацію на порушення та практичне вирішення місцевих проблем.

Згідно з документами ЮНЕСКО, основними компонентами освіти сталого розвитку можна вважати [1]: освіту (навчання); підготовку та перепідготовку кадрів; напрацювання навичок; формування системи цінностей та виховання; інформування та просвіту населення. Формування фахівців для суспільства, орієнтованого на сталий розвиток, необхідно починати на базі підготовки фахів-

ців-екологів, оскільки базовою освітою для сталого розвитку є екологічна освіта відповідно до стратегії ЄЕК ООН з урахуванням поглиблення, розширення її концентрації та спрямованістю на вирішення проблем збалансованого розвитку [2]. Відповідно до положень Указу Президента України "Про Національну стратегію розвитку освіти в Україні на період до 2021 року", Постанови Кабінету Міністрів України від 5.11.2008 р., № 974, Національної парадигми сталого розвитку України та Концепції регіональної системи освіти для сталого розвитку, в багатьох вищих навчальних закладах України відбувається підготовка фахівців для сталого розвитку.

Мета дослідження. Освіта для сталого розвитку потребує рівнозначного розвитку екологічної, соціальної та економічної складових і є новою комплексною системою освіти, однак ініціатива розвитку по праву належить екологічній освіті [3].

Особливе місце в освітньому аспекті сталого розвитку посідають теоретико-методологічні засади екологічної освіти й освіти для сталого розвитку. Тому елементи освіти для сталого розвитку є обов'язковим компонентом програм підготовки магістрів екологічного спрямування всіх наявних спеціальностей в Україні, що відображено у відповідних державних стандартах вищої освіти з усіх спеціальностей у межах напряму підготовки "Екологія, охорона навколишнього середовища та збалансоване природокористування".

Виклад основного матеріалу дослідження. До нормативної частини циклу професійно орієнтованої гуманітарної та соціально-економічної підготовки вказаних спеціальностей включена дисципліна "Стратегія сталого розвитку" (2,0 кредити ECTS), за винятком освітньо-професійної програми спеціальності "Екологія та охорона навколишнього середовища", де ця дисципліна включена до циклу природничо-наукової, професійної та практичної підготовки [4].

Навчальна дисципліна "Стратегія сталого розвитку" відіграє істотну роль у формуванні природничо-екологічного сприйняття фізичних, хімічних, енергетичних, соціально-економічних процесів, що відбуваються у сучасному світі. Як приклад, можна навести компетенції, які зазначені в освітньо-кваліфікаційній характеристиці для спеціальності "Екологія та охорона навколишнього середовища". Так, до загальнонаукових входять компетенції: здатність використовувати принципи коєволюції суспільства і природи, сталого розвитку в професійній і соціальній діяльності; здатність застосовувати індикатори сталого розвитку для обґрунтування рішень, пов'язаних із розвитком соціально-економічних систем рівнів; до загально-професійних – здатність впроваджувати сучасні освітні технології у галузі екологічної освіти та освіти для сталого розвитку; до спеціалізовано-професійних – здатність використовувати базові положення концепції сталого розвитку та освіти в інтересах сталого розвитку для практичної реалізації в умовах окремих регіонів України.

Отримати зазначені компетенції передусім допоможе засвоєння програми нормативної дисципліни "Стратегія сталого розвитку", яка, наприклад, для спеціальності "Екологія та охорона навколишнього середовища" складається з двох блоків змістових модулів.

До першого блоку "Теоретичні засади сталого розвитку" входять такі теми: поняття системи і розвитку (механізми функціонування і стійкості систем, принципи екологічної стійкості); міжнародні та національні законодавчо-правові засади переходу суспільства до сталого розвитку; принципи функціонування со-

ціально-економічних систем; наукові передумови формування принципів сталого розвитку; світогляд, етика і сталий розвиток.

До другого блоку "Соціально-економічні аспекти сталого розвитку" входять теми: особливості формування стратегій місцевого сталого розвитку і місцевого плану дій з охорони довкілля; моделювання і прогнозування сценаріїв під час розроблення стратегій сталого розвитку і місцевих планів дій; моніторинг реалізації екологічної політики та обґрунтування прийняття управлінських рішень з урахуванням концепції сталого розвитку; індикатори та індекси сталого розвитку, система глобальних вимірів сталого розвитку; покращення якості життя і зменшення соціально-економічних та екологічних ризиків за умови переходу до сталого розвитку; розвиток і ресурси; економічні, соціальні та моральні аспекти виробництва і споживання; екологічна політика та інституційні індикатори; принципи освіти для сталого розвитку та шляхи її впровадження в освітні програми.

Навчальною програмою цієї нормативної навчальної дисципліни підготовки фахівців освітньо-кваліфікаційного рівня "магістр" для всіх спеціальностей напряму 6.040106 "Екологія, охорона навколишнього середовища та збалансоване природокористування", розробленою робочою групою під керівництвом В.М. Боголюбова (Національний університет біоресурсів і природокористування України), пропонується включити дещо інші змістові модулі у двох блоках.

Блок 1 "Теоретичні засади сталого розвитку": 1) проблеми глобалізації і сталий розвиток, поняття системи і розвитку; 2) основні документи зі сталого розвитку; міжнародні та національні законодавчо-правові засади переходу суспільства до сталого розвитку, концепції і стратегії сталого розвитку різних країн; 3) наукові передумови формування принципів сталого розвитку; принципи функціонування соціально-економічних систем; 4) особливості концепції освіти для сталого розвитку.

Блок 2 "Соціально-економічні аспекти сталого розвитку": 1) покращення якості життя і зменшення соціально-економічних та екологічних ризиків за умови переходу до сталого розвитку; 2) розвиток і ресурси; 3) екологічна політика та інституційні показники сталого розвитку; 4) індикатори та індекси сталого розвитку, система глобальних вимірів сталого розвитку; 5) особливості формування стратегій місцевого сталого розвитку і місцевого плану дій з охорони довкілля.

Висновок. В Україні розроблено нормативну базу щодо підготовки фахівців-екологів кваліфікаційного рівня "магістр" за напрямом підготовки "Екологія, охорона навколишнього середовища та збалансоване природокористування".

Література

1. Освіта для сталого розвитку. Національна доповідь. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://dea.gov.ua/training/1215.html>
2. Бондар О.І. Концепція національної освіти для збалансованого розвитку / О.І. Бондар, Т.В. Тимочко, Г.Б. Марушевський, Г.О. Білявський, Ю.М. Саталкін // Збалансований (сталый) розвиток України – пріоритет національної політики. – С. 426-430.
3. Бондар О.І. Концепція національної системи освіти для збалансованого розвитку / О.І. Бондар, Т.В. Тимочко, Г.Б. Марушевський та ін. // Бібліотека Всеукраїнської екологічної ліги. – 2011. – № 9. – С. 15-19.
4. Образование в интересах устойчивого развития в международных документах и соглашениях. – М. : Изд-во "ЭКО – Согласие", 2005. – 142 с.

5. Сафранов Т.А. Стратегія сталого розвитку як базовий компонент підготовки магістрів екологічного спрямування в Україні / Т.А. Сафранов, О.Г. Владимірова // Соціально-екологічні проблеми переходу до сталого розвитку... : тези Міжнар. наук.-практ. конф. – Херсон : Вид-во Гринь Д.С., 2013. – С. 27-30.

Сафранов Т.А., Губанова Е.Р., Шанина Т.П., Приходько В.Ю. Подготовка специалистов-экологов для устойчивого развития в высших учебных заведениях Украины

Рассмотрена сущность экологического образования и воспитания с позиций концепции устойчивого развития, проведен анализ последних исследований и публикаций, подтверждающих необходимость экологизации образования на современном этапе развития цивилизации. Особое внимание уделено результатам анализа нормативной базы подготовки специалистов-экологов квалификационного уровня "магистр" на примере направления подготовки "Экология, охрана окружающей среды и сбалансированное природопользование", показана роль отдельных дисциплин в формировании экологически ориентированного мышления и необходимых компетенций.

Ключевые слова: устойчивое развитие, компоненты образования, теоретико-методологические основы, компетенции.

Safranov T.A., Gubanova O.R., Shanina T.P., Pryhodko V.Yu. Training Environmentalists for Sustainable Development in Higher Educational Institutions of Ukraine

The content of environmental education and breeding concerning the conception of sustainable development is considered. The analysis of the latest researches and publications, confirming the necessity of education ecology on the modern stage of civilization development is conducted. Special attention is paid to the results of normative base analysis by preparation of specialists-environmentalists of educational-qualifying level "Master" on the example of training direction "Ecology, environment protection and balanced nature use". The role of separate disciplines in forming environmentally oriented thinking and necessary competencies is highlighted.

Key words: sustainable development, education component, theoretical and methodological foundations, competence.

УДК 331.1

**Проф. В.І. Ярема, д-р екон. наук – Ужгородський НУ;
доц. Р.М. Скриньковський, канд. екон. наук –
Львівський університет бізнесу та права**

ВПЛИВ МОТИВУВАННЯ ПЕРСОНАЛУ НА ЕФЕКТИВНІСТЬ ДІЯЛЬНОСТІ ПРОМИСЛОВОГО ПІДПРИЄМСТВА

Наведено структурну декомпозицію складових ефективності діяльності підприємства у контексті діагностики його конкурентоспроможності. Представлено ключові бізнес-індикатори виробничо-технологічної ефективності функціонування суб'єкта господарювання. Окреслено взаємодію чинників, що впливають на рівень та динаміку продуктивності праці персоналу та виокремлено особливості матеріального стимулювання, зокрема у процесі застосування форм і систем оплати праці. Розкрито місце та роль матеріального стимулювання праці персоналу у системі мотивації в контексті впливу на виробничо-технологічну ефективність діяльності підприємства.

Ключові слова: підприємство, конкурентоспроможність, виробничо-технологічна ефективність, продуктивність праці, мотивація, матеріальне стимулювання, оплата праці, персонал.

Постановка проблеми. На сьогодні розвиток промислового підприємства забезпечується такими умовами: висока конкурентоспроможність та